

obcím primerená sleva k uhrazení výloh spojených s vybíráním š-ho (§ 3 zák. č. 76/1882).

Na M o r a v ě je š. upraveno obdobně §§ 49 až 55 zák. z 24. I. 1870, č. 17 z. z., ve znění zák. z 12. XII. 1883, č. 77 z. z., s tím hlavně rozdílem, že š. se vyměřuje jen za 48 týdnů do roka a jen ve třech stupních po 8, 16 a 24 haléřích týdně.

V e S l e z s k u pojednávají o školném §§ 38 až 42 zák. ze dne 6. XI. 1901, č. 41 z. z.; š. plyne do místního fondu školního, činí podle obcí 8, 16, 24 nebo 32 haléřů týdně za každé dítě do školy chodící; vybírá je bez účasti učitelů obecní představený, nedoplatky se vymáhají stejně jako obecní přírážky. Od š-ho osvobozuje místní školní rada děti nemajetných rodičů bez ohledu na prospěch ve škole.

Snahy po odstranění š-ho v Čechách, na Moravě a ve Slezsku neměly dosud výsledku. Naproti tomu se na S l o v e n s k u a v P o d k a r p a t s k é R u s i š. na školách církevních, obecních a státních vůbec nevybírání (§ 1 zák. čl. XLVI/1908).

Osvald Janota.

Kolektívne smluvy.

I. Pojem a všeobecný prehľad. II. Obsah Ks. III. Strany a účastníci Ks. IV. Predpisy pozitívneho práva. V. Závaznosť Ks. VI. Porušenie Ks a rozhodovanie sporov. VII. Prikázané tarify. VIII. Budúca úprava Ks. IX. Literatúra.

I. Pojem a všeobecný prehľad. Ks uzavierajú s jednej strany organizácia (alebo organizácie) zamestnancov a s druhej strany organizácia (alebo organizácie) zamestnávateľov, alebo jeden alebo viacerí zamestnávateľia ohľadne podmienok služobného pomeru tých zamestnancov, na ktorých sa vzťahuje Ks. V tejto súvislosti obsahuje Ks aj ustanovenia o vzájomnom pomere smluvu uzavierajúcich stránok. Výrazu Ks možno používať aj pre iné druhy smlúv, obsahujúcich normy, podľa ktorých sa majú riadiť strany alebo účastníci smluvy pri uzavieraní individuálnych smlúv (viď na pr. Vážný civ. 5905). U nás sa však z pravidla používa tohoto názvu pre smluvy, ktoré sa vzťahujú na úpravu individuálneho služobného pomeru väčšieho počtu osôb.

N o m e n k l a t ú r a nie je jednotná. V poslednom desaťročí sa používa vždy častejšie na tieto útvary výrazu „tarifná smluva“. U nás sa používa ešte výrazov:

„kolektívne smluvy pracovné“, „rámcové smluvy“, „rámcové smluvy pracovné“, „hromadné smluvy“, „hromadné smluvy pracovné“. Zák. č. 29/1920 Sb. o úprave pracovných a mzdových pomerov domácej práce používa výrazu: „tarifná smluva“. Zák. č. 76/1927 Sb. obsahuje v čl. XVI. obrat „kolektívne smluvy námezdné a pracovné“; prevádzajúce nariadenie k tomuto článku používa výrazu „hromadné smluvy“. Sinzheimer označuje ich slovom „Korporativer Arbeitsnormenvertrag“; švajčiarsky občiansky zákonník disponuje o smluvách nazvaných „Gesamtarbeitsvertrag“. V Nemecku prevláda názov „Tarifvertrag“, v Anglicku „Price list“, vo Francúzsku „contrat collectif“.

Ú č e l o m Ks je pre zamestnancov: posilniť pozíciu jednotlivca-zamestnanca pri uzavieraní individuálnej služobnej smluvy. So strany zamestnávateľov očakáva sa od Ks: väčšia stabilita v pohybe miezd a tým možnosť kalkulácie pre dlhšie obdobie. Z oboch strán sa predpokladá, že počas trvania kolektívneho smluvného pomeru sa nevyskytnú mzdové boje a že sa tak nestane ani z iného titulu, s p o j e n é h o s o s l u ž o b n ý m i p o m e r a m i.

Ks sú u nás rozšírené hlavne v priemysle, po prevrate sa však uzavierali aj v poľnohospodárstve. Už z podstaty Ks samej vyplýva, že sa uzaviera pre v ä č š í p o č e t z a m e s t n a n c o v.

P r á v n a p o v a h a Ks sa posudzuje dosť rozlične. Niektorí autori označili tú časť Ks, ktorá obsahuje podmienky individuálnych služobných smlúv za časť objektívneho práva (Kaskel, Stier-Somló, opačne Jacobi) a za nariadenia právne (Dechant). Tieto teórie vzťahujú sa však na štáty, v ktorých Ks sú upravené p r á v n y m i p r e d p i s y v š e o b e c n e.

Vyskytly se názory, ktoré zaraďujú Ks (menovite normatívnu časť) do skupiny pracovných smlúv, smlúv v prospech tretích, ďalej, ktoré ich kvalifikujú za spoločenské smluvy, za predbežné úmluvy, alebo za narovnanie alebo za inomínátne smluvy obligáčno-právne. Nová nemecká teória prijala prevažne teóriu Kaskela, podľa ktorej Ks n e t v o r í j e d n o t n ý p r á v n y ú k o n, ani jednotný právny úkon s rôznymi účinkami, ale že sa skladá z dvoch rôznych čiaستك zásadne rozlišných, zpravidla úzko súvisiacich. Podľa Kaskela majú sa tieto súčasti (normatívna a obligáčna) posudzovať na základe rozličných právnych predpisov. Normatívna časť je (podľa K.) pra-

meňom o b j e k t í v n e h o p r á v a, kým obligčná časť upravuje vzájomný pomer smluvu uzavierajúcich stránok na základe predpisov o b l i g a č n é h o p r á v a.

Podľa mojho názoru treba u nás rozlišovať Ks podľa toho, či sú pozitívnymi predpismi zvlášť upravené alebo nie. Keď áno, platia dotyčné špeciálne predpisy. Ale ani v takomto prípade nemožno ich označiť za súčiastku právneho poriadku, lebo právna norma sa líši od iných noriem hlavne tým, že tvorcom pozitívneho práva je štát, alebo ním k tomu zvlášť delegovaná osoba. Mám však za to, že sa tu nedá konstruovať takáto delegácia. Podľa nášho pozitívneho práva jestvujú aj Ks podobné právne pomery (príkázané tarify), ktoré zakladajú po prípade generelnú alebo individuálnu p r á v n u n o r m u. Tieto nemožno však subsumovať pod pojem „kolektívna smluva“. Pokiaľ sa na Ks nevzťahujú špeciálne právne predpisy, patria do skupiny i n o m i n á t n y c h s m l ú v o b l i g a č n o p r á v n y c h. Tohoto názoru je, myslím, ohľadne právnej povahy Ks aj náš najvyšší súd, pokiaľ to možno súdiť z plenárneho rozhodnutia čís. pres. 544/1925 Sb., Vážný civ. č. 5479. Je síce ťažko aplikovať právne predpisy pochádzajúce zo starších časov, na útvary modernej doby, to je však konflikt právno-politický, s ktorým sa v tomto rámci zaoberať nemôžem.

Poradie právnych a smluvných noriem vzťahujúcich sa na individuálny služobný pomer je vo všeobecnosti nasledujúce:

- a) donucovacie právne predpisy;
- b) individuálna služobná smluva;
- c) kolektívna smluva (normatívna časť);
- d) pracovný alebo služobný poriadok;
- e) dispozitívne právne predpisy.

Je samozrejmé, že ustanovenia Ks nevykonávajú vlivu na práva a povinnosti, vyplývajúce z k o g e n t n ý c h právnych predpisov. Jednotlivé špeciálne právne predpisy ustanovujú od horeoznačeného odlišné poradie prameňov b—e. Tak dáva živnostenský poriadok prednosť pracovnému poriadku pred Ks, uzavrenou na základe § 114 b živnostenského poriadku (§ 161 živnostenského zákona). Zákony o úprave mzdových pomerov pri domácej práci, zákon o právnych pomeroch domovníkov a § 142 zákona č. 221/1924 Sb. obmedzujú tiež primát individuálnych smlúv oproti Ks.

Uzavrenie Ks nie je viazané na nijakú f o r m u, zpravidla uzavierajú sa však písomne. V praxi je ich obsah so stanoviska právnického dosť nedokonalý.

Štatistiku Ks robí štátny úrad štatistický. Výsledky sú predbežne publikované len pre prvé roky poprevratové.

II. Obsah Ks. Z obsahu Ks má vysvetať, ktoré osoby ju uzavierajú, či platí na dobu určitú alebo neurčitú, a na ktoré a aké služobné pomery účastníkov sa vzťahuje. Už z pojmu Ks vyplýva, že sa má vzťahovať na s l u ž o b n é pomery účastníkov a na okolnosti, ktoré s týmito služobnými pomermi s ú v i s i a. Ak neni v Ks nič iného obsažené, vzťahuje sa na všetky osoby, ktoré pri uzavieraní Ks boli členmi smluvu uzavierajúcej organizácie a ktoré po dobu trvania smluvy k nej pristúpia. V Ks býva ustálené aj to, na aké k a t e g o r i e z a m e s t n a n c o v sa vzťahuje. Ináč je obsah Ks dosť diferentný. (Ks Sdružení kovopriemyslu so Sväzom kovodelníkov a s Odborovým sdružením kovopracovníkov v Prahe obsahuje ustanovenia o pracovnej dobe a o jej rozdelení, o sviatkoch a o inom klude práce, o dovolenej, o mzdách, o učňoch, ujednanie o výklade §§ 1154 b a 1155 občianskeho zákona, o závodných výboroch, o sprostredkovaní práce, o sporoch a o počiatku a konci pôsobnosti smluvy. Vo zvláštnych prílohách sú sadzby mzdové a soznam závodov, pre ktoré smluva platí.)

Smluvy uzavierajúce stránky dohodnú sa aj vo forme vysvetlívok a dodatkov o výklade jednotlivých ustanovení Ks. Stáva sa u nás aj to, že Ks vyprší a že stránky vzájomne sa chovajú ešte podľa starej smluvy tak, ako keby aj f o r m á l n e jestvovala, vyjadrujú totiž mlčky vôľu tento pomer udržať. Bude otázkou skutkovou, či možno v takomto prípade konkludovať na s m l u v n ý pomer.

Ks obsahujú dve časti, ktoré síce v smluvách nebývajú mechanicky od seba oddelené, ale ktorých distinkcia je právnický dôležitá. O b l i g a č n á časť obsahuje ustanovenia o v z á j o m n o m právnom pomere smluvu uzavierajúcich stránok. Obsahuje klauzulu všeobecného rázu ohľadne počiatku a skončenia smluvného pomeru, ohľadne teritoriálneho a osobného rozsahu smluvy, ohľadne povinnosti udržať mier počas trvania Ks (nearanžovať stávky a výluky), ohľadne vyrovnania sporov, pochádzajúcich zo smluvného pomeru, zakladajúceho sa na Ks a ohľadne riešenia konfliktov iných, ktoré sú v priamej alebo ne-

priamej súvislosti so smluvným pomerom. Obsahuje menovite aj sriadenie rozhodčích súdov. Hlavnou časťou obligačnej partie Ks bude vždy zaviazanosť smluvných stránok, že účastníci, uzavierajúci individuálne pracovné smluvy, uzavruť tieto smluvy podľa normatívnej časti Ks a že smluvu uzavierajúce stránky podniknú všetko za tým účelom, aby sa účastníci držali pri uzavieraní individuálnych smlúv, pri zostavovaní pracovného a služobného poriadku atď. normatívnej časti Ks.

V normatívnej časti určujú smluvné stránky podmienky konkrétnych služobných smlúv a menovite mzdovú tarifu alebo pri akordných alebo prémieových mzdách systém, akým sa musia vypočítať tieto mzdy. Zpravidla sa určujú len podmienky minimálne. V tejto časti sú aj ustanovenia o pracovnej dobe, o konaní počasných hodín a odmene za ne, o sviatkoch, na ktorých sa nepracuje, alebo pod akými podmienkami sa pracuje, event. o zaplatení dní, na ktorých sa nepracuje, o výklade event. doplnení zákonných ustanovení o dovolenej, nemoci atď., ustanovenia o výpovedných lehotách, o sprostredkovaní práce, o zrušení individuálneho pracovného pomeru a pod.

V normatívnej časti sa stanoví po prípade, že zamestnávateľa uznajú ako reprezentantov robotníctva dôverníkov a event. spôsob voľby týchto dôverníkov (to sa však vzťahuje dnes len na závody, v ktorých nie sú sriadené závodné rady alebo závodné výbory), ďalej obsahuje rôzne ustanovenia ohľadne robotníckych bytov, stravy a iných ustanovení rázu hygienického atď.

Obligačná a normatívna časť Ks súvisia veľmi úzko a často bude dosť komplikované posudzovať, či nejaké ustanovenie patrí k tej alebo k inej časti.

Obsah normatívnej časti Ks stane sa zpravidla u zavrením individuálnej pracovnej smluvy jej obsahom.

Je ovšem potrebné, aby účastníkom bol známy obsah Ks, menovite pokiaľ tvorí obsah individuálnej smluvy. V tomto smere stačí, keď Ks bola v pracovni vyvesená (Vážný civ. 7804 viď tiež rozh. n. s. Rv. I. 1781/28).

Ks podobný pomer tvorí spoločnosť zamestnávateľských a zamestnaneckých organizácií k založeniu a prevádzaniu kolektívneho pracovného pomeru (Tarifgemeinschaft). Takýto pomer sa líši od normálnej Ks len v detailoch.

III. Strany a účastníci Ks. Ks uzavierajú fyzické alebo právnické osoby alebo skupina týchto osôb, ktoré podľa právnych predpisov sú k uzavieraniu smlúv spôsobilé a špeciálne kvalifikované. Prvou podmienkou je teda smluvná spôsobilosť, táto však nekvalifikuje ešte k uzavieraniu Ks. K tomu je treba, aby dotyčná strana mala zvláštnu kvalifikáciu (ex lege, podľa všeobecného účelu organizácie, podľa stanov a tým, že dotyčný zamestnávateľ zamestnáva väčší počet zamestnancov atď.), a zmocnenie účastníkov, špeciálne alebo všeobecné.

So strany zamestnávateľov uzavierajú Ks buď jedna alebo viaceré zamestnávateľské organizácie, buď jeden alebo viacerí zamestnávateľia. V tomto smere vyskytujú sa konflikty len výnimečne.

Složitá je však pri neupravenosti nášho koaličného práva odpoveď na otázku, kto má právo uzavierať Ks so strany zamestnancov. Iste je to však odborová organizácia, u ktorej sú dotyční zamestnanci organizovaní, pokiaľ táto organizácia je právnickou osobnosťou (spolkom), pokiaľ má u dotyčných zamestnávateľov členov ako zamestnancov. Podľa zákona o závodných a revírnych radách (§ 19, bod 4) majú revírne rady, ako jednotky vyššieho rádu spolupôsobiť pri uzavieraní Ks, prejednávnych odborovými organizáciami a závodné výbory majú právo sjednať dodatky ku Ks, uzavreným so strany zamestnancov odborovými organizáciami, pokiaľ to tieto smluvy dovoľujú. Tieto zákony teda vyhradili sjednávanie Ks odborovým organizáciám. Ak závodné výbory ujednávajú dodatky ku Ks, pokiaľ sú k tomu v Ks samej zmocnené, figurujú ako zmocnenci odborej organizácie. Závodný výbor neni oprávnený, aby za zamestnanectvo v závode samostatne sjednával so správou závodu Ks ani vtedy, keď takéto smluvy nie sú sjednané odborovými organizáciami zamestnávateľov a zamestnancov (Boh. adm. č. 2285). Sporné je, či môžu uzavierať Ks všetci zamestnanci závodu a skupiny zamestnancov priamo alebo cestou dôverníkov, bez odborej organizácie. Podľa mojho názoru nie.

Podľa Kaskela neni potrebné, aby organizácia bola právnu osobnosťou, stačí, keď spojenie účastníkov smluvy zaručuje možnosť jednania, pokiaľ spojenie je zaručené najmenej na dobu trvania Ks.

Ex lege majú právo uzavierať Ks živnostenské spoločenstvá s organizáciou živno-

stenských pomocníkov podľa § 114 b živnostenského poriadku (§ 161 živnostenského zákona).

Účastníkmi Ks sú zamestnávateľia a zamestnanci, ktorí na základe normatívnej časti Ks majú uzavierať individuálne služobné smluvy. So strany zamestnávateľov môže byť strana a účastník tá istá osoba.

Vzájomný pomer účastníkov a organizácie, ktorá za nich Ks uzaviera, riadi sa konkrétnymi okolnosťami. Je možné, že organizácia uzaviera smluvu priamo z konkrétneho splnomocnenia a v zastúpení účastníkov a je možný aj ten prípad, že organizácia má zo svojich stanov alebo už z účelu organizácie vyplývajúce právo k uzavieraniu Ks.

IV. Ustanovenia pozitívneho práva ohľadne Ks. Na Ks sa vzťahujú v prvom rade všeobecné ustanovenia občianskeho a menovite obligáčného práva. Mimo toho jestvujú rôzne zvláštné predpisy, upravujúce špeciálne odbory tejto matérie. Dispozície, vzťahujúce sa na Ks sú relevantné aj pre iné príbuzné právne pomery. Menovite pre prikázané tarify, pre určité hromadné ujednania zamestnancov jedného závodu (nie organizácie) so zamestnávateľom (na pr. podľa § 3 zákona č. 91/1918 Sb.) atď.

Vo všeobecnosti shoduje sa právo (vzťahujúce sa na túto materiu) platné v zemiach českých s právom, platným na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi. Diferentná je situácia ohľadne významu zvykového práva (a v tomto rámci súdnej praxe) pre východné krajiny štátu.

Občianske právo nemá špeciálnych dispozícií ohľadne Ks. Časť občianskeho zákona, vzťahujúca sa na služobné smluvy (§§ 1151—1174 [hlava dvadsať a šesť] a zákon č. 244/1922 Sb.), nevzťahuje sa priamo na Ks. Menovite neobsahuje občianske právo legálnu definíciu Ks (viď však na pr. prev. nar. k čl. XIV zákona č. 76/1927 Sb. a zpravu rozp. výboru senátu k § 78 tohoto zákona).

Podľa § 114 ústavnej listiny zaručuje sa právo spoločovacie k ochrane a podpore pracovných (zamestnaneckých) a hospodárskych pomerov, a všetky činy jednotlivcov alebo združení, ktoré sa javia úmyselným rušením tohoto práva, sú zakázané. Ks sú jedným z najvýznamnejších efektov moderného práva koalického a preto sa vzťahuje citovaný predpis ústavnej listiny aj na túto látku.

Druhá časť zákona č. 43/1928 Sb. o stavebnom ruchu, ktorá platí predbežne do konca decembra 1929, obsahuje ustanovenia o Ks, o rozhodčích súdoch a o stávkach a výlukách. Konečne sú v nej obsažené aj predpisy o prikázaných tarifiach, ktoré môže stanoviť mzdový rozhodčí súd. Nález rozhodčieho súdu nahrádza alebo dopĺňa Ks a viaže zúčastnených zamestnávateľov a zamestnancov.

Podľa § 142 zákona o poistení zamestnancov pre prípad nemoci, invalidity a staroby (č. 221/1924 Sb.) môže ústredná sociálna poisťovňa alebo príslušný sväz nemocenských poisťovní ujednať smluvu o zaistení lekárskej služby. Takáto smluva je záväzná pre nemocenské poisťovne a členov lekárskej organizácie, konajúcich v jej obvode službu nemocenských lekárov. Podobnú smluvu možno sjednať s organizáciou podobných asistentiek.

Podľa § 3 zákona o závodných výboroch (č. 330/1921 Sb.) je úkolom závodných výborov sjednávať za súčinnosti odborových organizácií zamestnávateľských a zamestnaneckých dodatky ku Ks, sjednaným medzi uvedenými organizáciami, pokiaľ to pripúšťajú tieto Ks. Zákon o závodných a revírnych radách (č. 144/1920 Sb.) ustanovuje v § 19 za úkol revírnej rady spolupôsobiť pri uzavieraní Ks, prejednaných odborovými organizáciami, a bdieť na ich dodržovanie. Rada sriadená, sriadená pri revírnej rade má ten istý úkol. Závodná rada má dohliadať na prevádzanie a dodržanie pracovných smlúv. Podľa prevádzajúceho nariadenia k tomuto zákonu č. 434/1920 Sb. sriadia sa v banenských závodoch mzdové výbory, ktorým ako výkonným orgánom závodnej rady prislúcha bdieť nad dodržovaním Ks. Podľa tohoto prevádzajúceho nariadenia má závod podať revírnej rade rôzne výkazy, aby jej kontrola dodržovania Ks bola umožnená.

§ 114 b živnostenského poriadku platného v zemiach českých a § 161 živnostenského zákona platného pre územie Slovenska a Podkarpatskej Rusi stanoví, že živnostenské spoločenstvá sú oprávnené stanoviť pre obor živnosti svojich členov, kedy a aká mzda sa pomocníkom vypláca a aká je lehota výpovedná. Usnesenie stane sa v spoločenstevnom shromaždení v shode s pomocníckym shromaždením podľa jednotlivých živnostenských odvetví a má sa schváliť živnostenským úradom II. stolicy. Usnesenie stane sa tak v spoločenstevnom shromaždení, ako aj v pomocníckom shro-

maždení $\frac{2}{3}$ hlasov. Ak majitelia živnosti neujednali so svojimi pomocníkmi v smluve alebo v pracovnom poriadku nič odporujúceho, sú dotyčné ustanovenia záväzné.

§ 6, odst. 2., v českých zemiach platného zákona o obchodných pomocníkoch zneje takto: „Ak náležia smluvné strany k spolkom zamestnávateľov alebo zamestnancov, platí za úmluvu kolektívna smluva medzi týmito spolkami učená, pokiaľ by nič iného nebolo ujednané.“

Zákon o úprave pracovných a mzdových pomerov pri domácej práci (č. 29 ex 1920 Sb.) z 12. XII. 1919 disponuje v §§ 20 a 21 o Ks. Zákonom je stanovená záväznosť týchto smlúv pre zúčastnené strany a 6 týždňová výpovedná lehota pre ten prípad, keby sa vydal mzdový poriadok, odporujúci hromadnej smluve.

Podľa zákona č. 82/1920 Sb., ktorým sa upravujú právne pomery domovníkov, môže byť pracovný pomer domovníkov založený písomným prehlásením vlastníka domu alebo jeho zástupcu, vydaným na základe Ks a doručeným zamestnancovi. Podľa § 18 tohoto zákona sú Ks, ujednané v rámci tohoto zákona medzi organizáciami majiteľov a organizáciami domovníkov záväzné pre obe strany, keď náležia navzájom organizáciám, ktoré smluvu ujednaly.

Pre úpravu mzdových pomerov (a menovite kolektívneho pracovného pomeru) boli sriadené rôznymi nariadeniami ministra s plnou mocou pre správu Slovenska: jedna generálna paritná komisia pre priemysel (nar. č. 19/1920, Úradné Noviny č. 6/7 ex 1920) a jedna generálna paritná komisia pre poľnohospodárstvo a rôzne iné paritné komisie (nar. č. 64/1920, Úradné Noviny č. 35 ex 1920, č. 75/1920, Úradné Noviny č. 40 ex 1920, č. 3/1923, Úradné Noviny č. 39/1923 a štatút paritných komisií bez čísla v Úradných Novinách č. 49 ex 1920). Nariadením z 20. VI. 1921 civilnej správy Podkarpatskej Rusi č. 10458/III/1921 bola sriadená generálna paritná komisia pre krajinu Podkarpatskoruskú. Podľa mojho názoru sú všetky tieto nariadenia nezákonné. (Vid' dobrozdanie profesorov Hoetzla, Weyra a Laštovku v č. 12, roč. II., „Hospodárskych Rozhľadov“.)

V. Záväznosť Ks. Ak účastníci Ks neustanovujú pri uzavrení služobnej smluvy alebo neskoršou dohodou nič iného, stane sa obsah normatívnej časti Ks obsahom individuálnej služobnej smluvy. V obligačnej časti Ks môžu sa strany Ks zaviazat aj

k tomu, že určité podmienky, obsažené v normatívnej časti Ks, účastníci nepozmenia individuálnymi smluvami. V takomto prípade nastáva ručenie organizácií za to, že sa členovia budú chovať podľa tejto zásady. Avšak i keby nebola obsažená takáto výmienka, má sa za to, že zamestnávateľ zachová všeobecné ustanovenia normatívnej časti Ks, ako podmienky minimálne. Keď však stránky uzavruť individuálne pracovné smluvy, odlišné od obsahu normatívnej časti Ks (ľahostajné, či sú pre zamestnanca výhodnejšie alebo nevýhodnejšie), platí pre konkrétny služobný pomer individuálna pracovná smluva. „Pokiaľ není pre ten ktorý prípad v zákone ináč ustanovené, je stranám pres to, že obe sú členmi organizácií uzavrevších Ks, ničmenej voľno ujednať si individuálnu služobnú smluvu, odchýlnú od Ks a to bez rozdielu, či bola odchylka učená v prospech zamestnanca alebo zamestnávateľa.“ (Vid' plenárne rozhodnutie n. s., Vážny civ. 5479; tiež § 6 zákona o obchodných pomocníkoch a § 114 b živnostenského poriadku a § 161 živnostenského zákona.)

Iná je situácia, keď ide o prikázanú tarifu alebo o Ks, zakladajúcu sa na špeciálnom právnom predpise. Zákon o sociálnom poistení, o pracovných a mzdových pomeroch pri domácej práci a o úprave právnych pomerov domovníkov, stanovuje v určitých medziach nesmluviteľnosť ohľadne normatívnej časti Ks. Pokiaľ sa individuálne smluvy v neprospech zamestnanca priečia ustanoveniam Ks, budú neplatné a má sa za to, že platia automaticky, ako obsah individuálnej pracovnej smluvy, podmienky normatívnej časti dotyčnej Ks. V takýchto prípadoch majú smluvu uzavierajúce stránky len voľnosť ohľadne uzavierania alebo neuzavierania služobného pomeru, ale ohľadne obsahu služobnej smluvy sú Ks-ou obmedzené. Aj Ks uzavrená na základe špeciálnych zákonov môže sama obsahovať výnimky zo zásad nesmluviteľnosti (na pr. pre invalidov, prechodných zamestnancov, menej cenných robotníkov atď.). Podľa konkrétnych okolností má sa posudzovať, pokiaľ a kedy sa môže zamestnanec vzdať svojich práv vyplývajúcich z nesmluviteľnosti ex lege. Keď prestane platnosť Ks, nemá to zpravidla žiadneho vlivu na obsah individuálnych pracovných smlúv, lebo podmienky tejto smluvy sa zakladajú práve na individuálnej smluve a je pre toto trvanie indiferentné, že ich obsah bol čerpaný z normatívnej časti Ks.

VI. Porušenie Ks a rozhodovanie sporov.

Smluvná strana porušuje svoje povinnosti, keď nejedná tak, ako to predpisuje obligčná časť Ks. Keď účastníci porušujú pri uzavieraní individuálnych smlúv obsah normatívnej časti Ks vzdor tomu, že Ks uzavierajúca strana podnikla všetko v rámci možnosti, aby tomu zabránila, nejedná sa o porušenie Ks. Následky takehoto porušenia majú sa posudzovať podľa všeobecných zásad obligčného práva. Možno žiadať, aby strana, porušujúca smluvu, plnila prevzaté povinnosti a nahradila škodu; po prípade možno smluvný pomer zrušiť.

V Ks sú stanovené rozhodčie súdy k rozhodovaniu vzniklých sporov medzi stránkami a event. medzi účastníkmi. Ak sa rozhodčí súd vzťahuje na účastníkov, nie je potrebné, aby každý účastník dal za svoju osobu písomný súhlas k smluve o rozhodcom súde (Vážný civ. 6183).

Rôzne predpisy ustanovujú špeciálne inštalácie pre rozhodovanie sporov z kolektívneho pracovného pomeru. Mimo už v odstavci IV. spomenutých orgánov vyzdvihujem ešte rozhodčie súdy banské a rozhodčie súdy sriadené pre obor kovopriemyslu zákonom č. 655/1919 Sb.

Za porušenie Ks sa považuje menovite, keď zamestnávateľ alebo organizácia zamestnávateľov vylúči zamestnancov porušením ustanovení Ks, alebo keď organizácia zamestnancov, alebo aj prevažná väčšina zamestnancov, organizovaných u organizácie uzavrivšej Ks, zaháji stávkú, porušujú ustanovenie Ks.

VII. Prikázané tarify. Prikázané tarify sú pracovné podmienky, menovite mzdy, ustálené štátnym orgánom pre väčší počet zamestnancov súkromných podnikateľov. Takéto dispozície predvída u nás II. časť zákona č. 43/1928 Sb. o stavebnom ruchu, § 142 zákona o poistení zamestnancov (č. 221/1924 Sb.) a zákon o úprave pracovných a mzdových pomerov pri domácej práci. Obsah týchto taríf stáva sa automaticky aj obsahom individuálnych smlúv. Všeobecne sa uznáva, že neznamená porušenie takejto tarify, keď zamestnávateľ poskytuje na základe individuálnej služobnej smluvy zamestnancovi v ý h o d n e j š i e podmienky, ako sú predpísané v tarife. Aj nález špeciálneho rozhodčieho súdu (na pr. podľa zákona o stavebnom ruchu alebo o rôznych paritných komisiách) môže sa vydať vo forme prikázanej tarify.

VIII. Budúca úprava Ks. Do § 1083 ná-

vrhu čl. občianskeho zákonníka (hlava: pracovné smluvy) bolo pojaté ustanovenie o Ks. Podľa návrhu nemajú Ks byť všeobecne záväzné a nesmluviteľné. Ministerstvo sociálnej pečlivosti vypracovalo niekoľko referentských návrhov ohľadne tejto matérie; ani jeden sa však nedostal k parlamentnému prejednaní. V Rakúsku a v Nemecku je otázka Ks zvláštnymi právnymi predpismi všeobecne upravená. V Nemecku sa môžu Ks, uzavreté len pre určitý obvod alebo len pre určitých účastníkov, vyhlásiť za v š e o b e c n e záväzné.

Srov. vôbec hesla: Koaličné právo, Organizácie, odborové a závodní, Stávka a výluka.

IX. Literatúra.

I. Československá: Čechrák: „Mzdová soustava kolektivního vyjednávání ve světle ekonomické teorie“, Praha 1924; Engliš: „Tarifní smlouvy pracovní po stránce národohospodářské“, Praha 1911; Hexner: „Právne postavenie Ks na Slovensku“, Hospodársky Archiv č. 11 a 12 ex 1925; R. Krejčí: „O kolektivní smlouvě zemědělské“, Sborník věd právních a státních, roč. XXII., str. 74; Müller: „Hromadná smlouva pracovní a zákonodárství“, Sborník věd právních a státních, roč. XXV., str. 1; Polzer: „Novější zákony o kolektivních smlouvách ve Francii, Německu a Rakousku“, Soc. Revue, roč. III., č. 3, 4 a 5; Reif: „Kolektivní smlouvy pracovní a mzdové v republice Československé na léta 1919—1922“, Čsl. statistický Věstník, roč. V., str. 97; Stangler: „O tarifové smlouvě pracovní“, Právník 1909; Traub: „Rozhodčí klausule kolektivních smluv zemědělských“, Praha 1924; Verunáč: „Dělnická otázka a náš průmysl“, Praha 1923; Wokurek: „Das Arbeitsrecht der čsl. Republik“, Brno 1928. — II. Cudzozemská: Adler-Mayer: „Das Gesetz über die Kollektivverträge und Einigungsämter“, Viedeň 1922; Dechant: „Der Kollektivvertrag“, Viedeň 1923; Erdel: „Kollektives Arbeitsrecht“, Lipsko 1923; Hueck: „Das Recht des Tarifvertrages“, Berlin 1920; Hueck: „Handbuch des Arbeitsrechts“ (4 sošity do 1923), Stuttgart; Jacobi: „Grundlehren des Arbeitsrechts“, Lipsko 1927; Kaskel: „Arbeitsrecht“, Berlin 1928; Kaskel: „Hauptfragen des Tarifrechts“, Berlin 1927; Lotmar: „Der Arbeitsvertrag“, I. a II. sv., Lipsko 1902—1908; Mayer-Grünberg: „Kommentar zum Handelsgehilfengesetz“, Viedeň 1911; Nipperdey: „Beiträge zum Tarifrecht“, Mannheim 1924; Oertmann: „Deutsches Arbeitsvertragsrecht“, Berlin 1923; Rôzne články: v Revue Internationale du Travail, Reichsarbeitsblatt, Neue Zeitschrift für Arbeitsrecht a Arbeitsrecht; Sinzheimer: „Der korporative Arbeitsnormenvertrag“, I. a II. sv. 1907/08; Sinzheimer: „Grundzüge des Arbeitsrechts“, Jena 1927; Lautaud: „La convention collective du travail et la loi du 25 mars 1919“, Paríž 1925; Moissenet: „Étude sur les contrats collectifs en matière des

conditions du travail“, Dijon 1903; Raynaud: „Le contrat collectif du travail“, Paříž 1928; Slessor: „The law relating to trade unions“, Londýn 1927; Carnelutti: „Teoria del regolamento collettivo dei rapporti del lavoro“, Padova 1927.

Ervín Hexner.

Komasace

viz Agrární operace.

Komise úsporná.

Úsporná parlamentní komise byla zřízena knávrhu posl. Kramáře zákonem č. 301/1921 Sb.

Komise skládá se z 24 členů a tolikéž náhradníků; 16 členů a 16 náhradníků volí poslanecká sněmovna, 8 členů a 8 náhradníků senát a to vždy na 1 rok; zvolení členové však, pokud zůstávají členy N. S., podržují své funkce, dokud nebudou noví členové zvoleni. Členy (náhradníky) komise nemohou býti členové vlády, zaměstnanci státu a zemí. Předpisy o volbě jsou stejné jako předpisy pro volbu Stálého výboru (§ 54, odst. 3., 4. a 6. úst. list.). Úkol komise jest stanoven všeobecně v §§ 1 a 6 zák. Komise má se snažiti o největší možnou úspornost v hospodaření státu, země (župních svazů a žup), zejména i v podnicích, ústřednách a komisích. Za tím účelem komise zkoumá zejména, zda vydání pohybují se přesně v mezích rozpočtu, zda jsou účelná a finanční síle státu a zemí resp. jejich podniků a poplatnictva úměrná, zda počet a platy zaměstnancův vyhovují potřebě toho kterého oboru, zda jsou zaměstnanci jmenování a povyšování podle zákonných předpisů a jaký mají obor činnosti. Úsporná komise vykonává tedy rozsáhlou kontrolu účetní, správní a rozpočtovou. Aby úkol svůj mohla řádně plniti, opatřena jest mimořádnými právy (§ 1), totiž

1. může jednati i z vlastního podnětu a ne tedy jen o tom, co jí bylo z plna přikázáno (§ 3);

2. jest komisí permanentní (§ 4 zák. a § 4 jednacího řádu do posl. sněmovny a senátu);

3. může žádati nejv. kontrolní úřad, aby se účastnil jednání komise a aby předložil spisy revisní a účty a doklady k revisím;

4. podává o postupu svých prací zprávy oběma sněmovnám, a chce-li, i prezidentu republiky a předsedovi vlády. Zpráva, předložená některé sněmovně, musí býti, žádá-li za to tři pětiny členů, dána na pořad

některé z nejbližších 3 schůzí sněmovny, nebo senátu. Členové komise jsou vázáni úplnou mlčenlivostí o jednáních za důvěrné prohlášených. Porušení této povinnosti stihá se zbavením členství, jež vyslovuje k návrhu komise předsednictvo příslušné sněmovny.

Komise zvláštního úspěchu neměla; jednak působnost její byla omezena příliš široce a konkurovala zbytečně s nejvyšším účetním kontrolním úřadem, jednak neměla žádné moci výkonné. Proto v činnosti své od r. 1924 vůbec ustala.

Jan M. Novotný.

Komory obchodní a živnostenské.

1. Obecně. 2. O. a ž. k. v Československu. a) Všeobecně. b) Rozdělení komorních obvodů. c) Obor působnosti a výsledky činnosti. d) Organizace. 3. Ústředna čl. o-ch a ž-ých komor. 4. Obchodní komory v některých cizích státech. 5. Živnostenské či řemeslnické komory. 6. Zahraniční obchodní komory. 7. Mezinárodní kongresy obchodních komor a Mezinárodní obchodní komora. — Literatura.

1. Obecně. Obchodní komory jsou zájmové zastupitelské orgány, sdružující obchodnictvo, živnostnictvo i průmysl (včetně hornictví) a zřízené k podpoře a zastupování obecných zájmů obchodu, průmyslu, živností i dopravy. Jméno „komora“ je původu francouzského (Chambre de Commerce) a rozšířilo se na stejné organizace v jiných kulturních zemích, takže dnes výrazu toho užívá se jakožto správně-technického pojmu k označení i jiných zastupitelských orgánů (komory dělnické, zemědělské, advokátní, notářské, lékařské atd.). Kdežto původní typ francouzský zakládal se na povinné, nucené organizaci všeho obchodnictva, živnostnictva atd., vyvinuly se během času zejména v anglosaských zemích pod jménem „komora“ organizace úplně volné, s více méně stejným okruhem působnosti jako u komor povinných.

Vlastní obchodní komory jsou francouzského původu a vznikly pod vlivem merkantilistických nauk, kladoucích hlavní důraz na povznesení zahraničního obchodu a vývozního průmyslu. Třebaže i v některých jiných obchodních městech a přístavech i v jiných zemích vlivem merkantilistické politiky hospodářské vznikly samostatně veřejnoprávní korporace obchodnické, přece byla to Francie, která již od počátku XVIII. stol. nejdříve soustavně vy-